

yoshdagi ziyoratchilar orasida texnologiyalarni qabul qilish darajasini o'rganish hamda mintaqaviy taqqoslama tahlillarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

MUSAXANOV Q.A.,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o'qituvchisi, PhD

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TURIZM SANOATINING ROLI

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm sanoatining o'rni va ahamiyati kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda xalqaro normalar va yetakchi olimlarning ilmiy qarashlari umumlashirilib, turizm sohasining iqtisodiy o'sish, hududiy rivojlanish va ijtimoiy barqarorlikka qo'shadigan hissasi asoslab beriladi.

Maqolada turizm sanoatining milliy iqtisodiyotdagi ustuvor tarmoq sifatidagi roli, uning multiplikativ ta'siri hamda xizmatlar bozori, bandlik va investitsion faollikka ko'rsatadigan ijobiy ta'siri yoritilgan. Shuningdek, turizm va milliy iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'minlashda davlat siyosatining muvozanatli va tizimli yondashuvi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: turizm iqtisodiyoti, milliy iqtisodiyot, yalpi ichki mahsulot, bandlik, axborot-kommunikatsiyasi.

Аннотация. В данной статье на основе комплексного подхода анализируются роль и значение туристической индустрии в развитии национальной экономики Республики Узбекистан. В исследовании обобщены международные нормы и научные взгляды ведущих ученых, а также обоснован вклад туристической отрасли в экономический рост, региональное развитие и социальную стабильность.

В статье раскрывается роль туристической индустрии как приоритетной отрасли национальной экономики, ее мультипликативный эффект, а также положительное влияние на рынок услуг, занятость населения и инвестиционную активность. Кроме того, в обеспечении взаимосвязи между туризмом и национальной экономикой важным фактором рассматривается сбалансированный и системный подход государственной политики.

Ключевые слова: туристическая экономика, национальная экономика, валовой внутренний продукт, занятость, информационно-коммуникационные технологии.

Abstract. This article analyzes the role and importance of the tourism industry in the development of the national economy of the Republic of Uzbekistan based on a comprehensive approach. The study summarizes international standards and scientific views of leading scientists, and substantiates the contribution of the tourism industry to economic growth, regional development and social stability.

The article highlights the role of the tourism industry as a priority sector in the national economy, its multiplier effect and positive impact on the services market, employment and investment activity. Also, a balanced and systematic approach to state policy is considered as an important factor in ensuring the interdependence between tourism and the national economy.

Keywords: tourism economy, national economy, gross domestic product, employment, modern approach, information and communication.

Har qanday mamlakat milliy iqtisodiyotining hozirgi rivojlanish bosqichi davlat institutlarining tadbirkorlik subyektlari uchun ham ishlab chiqarish sohasida,

ham muomala sohasida tijorat faoliyatini amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish qobiliyati bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda mamlakatning milliy iqtisodiyotni rivojlantirish siyosati ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohalarining ustuvor tarmoqlarini himoya qilishga teng ravishda yo'naltirilgan bo'lishi, ushbu sohalarning tadbirkorlik subyektlari tomonidan global makonda raqobatbardoshlik darajasiga erishish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi va mamlakat uchun ustuvor tarmoqlarni davlat tomonidan tartibga solishning samarali shakllari va usullaridan foydalanishga asoslangan bo'lishi kerak.

Turizm sanoatining milliy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati masalasi nafaqat xalqaro hujjatlarda, balki o'zbekistonlik olimlarning ilmiy tadqiqotlarida ham keng yoritilgan. Hususan A.M.Abduvohidov, F.S.Qutlimurotov, Sh.G'.Yuldashev, P.Z.Xazhimov, A.A.Eshtayev, Z.B.Navruz-zoda, I.S.Abdullaev, M.T.Alimova, M.M.Tojiyeva olimlarning ilmiy qarashlarini umumlashtirgan holda aytish mumkinki, turizm sanoati milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish hamda hududiy nomutanosibliklarni kamaytirishda muhim strategik tarmoq hisoblanadi. Shu bois, uni rivojlantirishda davlatning muvozanatli va tizimli siyosati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Ushbu tadqiqotda turizm sanoatining milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi rolini aniqlash uchun tizimli va kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida statistik ma'lumotlarni tahlil qilish, solishtirma baholash, mantiqiy umumlashtirish hamda iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Asosiy ko'rsatkichlar sifatida turizmning YaIMdagi ulushi, turistlar oqimi, xizmatlar eksporti va bandlik darajasi o'rganildi. Shuningdek, milliy va xalqaro ilmiy manbalar tahlil qilinib, turizmning iqtisodiy samaradorligi va rivojlanish tendensiyalari baholandi. Tadqiqot natijalari asosida turizmni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari hamda samarali davlat siyosatini shakllantirishga doir ilmiy xulosalar ishlab chiqildi.

Turizm sanoatining milliy iqtisodiyotdagi o'rni bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mazkur soha iqtisodiy rivojlanishning muhim drayveri sifatida qaraladi, biroq olimlar tomonidan uning ta'siri yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, turizmning ustuvorligi bir necha asosiy argumentlar asosida izohlanadi. Avvalo, turizmning yuqori rentabelligi davlat byudjetiga barqaror tushumlar keltirishi bilan ahamiyatlidir. Shu bilan birga, ayrim mamlakatlarda turizm boshqa tarmoqlar bilan teng darajada yoki ulardan ustun bo'lgan strategik yo'nalish sifatida rivojlanmoqda.

Bundan tashqari, turizm ko'plab iqtisodiy sohalar bilan uzviy bog'liq bo'lib, xizmatlar sektori, transport, savdo va qurilish tarmoqlarining rivojlanishiga turtki beradi. Optimistik prognozlar esa turizmning kelajakda yanada yuqori sur'atlarda o'sishini ko'rsatadi.

1-jadval ma'lumotlari turizm sanoatining jahon iqtisodiyotidagi o'rni va ahamiyatini tizimli ravishda ochib beradi. Avvalo, davlat byudjetlarini shakllantirish nuqtai nazaridan turizm yuqori rentabelli tarmoq sifatida namoyon bo'lib, valyuta tushumlarini oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish hamda iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim omil hisoblanadi. Bu holat turizmning fiskal barqarorlikka qo'shayotgan hissasini yaqqol ko'rsatadi.

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirish uchun turizm sanoatining ustuvorligi va ahamiyati tarafdori bo'lgan argumentlar

Argumentlar guruhi	Argumentlar guruhlari tomonidan ishontirish
Mamlakatlar davlat byudjetlarini shakllantirish uchun sanoat rentabelligining isboti	Turizm mamlakatga valyuta tushumlarini ko'paytirish va investitsiyalar oqimini rag'batlantirish orqali mamlakat iqtisodiyoti va uning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi
Alohida mamlakatlar uchun sanoatni boshqa barcha sohalaridan ustun qo'yish	Ko'pgina mamlakatlarda turizm yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarishda, qo'shimcha ish o'rinlari yaratishda va bandlikni ta'minlashda hamda tashqi savdo balansini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.
Mamlakatdagi boshqa tarmoqlar orasida sanoatning yetakchi mavqeini ta'kidlash	Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va global iqtisodiy aloqalar rivoji natijasida turizm jahon iqtisodiyotining yetakchi va eng tez o'suvchi tarmoqlaridan biriga aylandi..
Sanoat rivojlanishi uchun optimistik prognozni qayta tiklash	Turizm istiqbolli sohalaridan biri bo'lib, uning YaIMdagi ulushi har yili 4-5% ga o'sib bormoqda va shuning uchun mutaxassislarining prognozlariga ko'ra, uchinchi ming yillikda turizm jahon amaliyotida birinchi o'rinni egallaydi; prognozlarga ko'ra, XXI asr turizm asri bo'ladi.
Turli taqqoslash obyektlari bo'yicha sanoat ulushini hisobga olgan holda raqamli dalillar	Turizm global yalpi milliy mahsulotning taxminan 10 foizini, umumiy investitsiyalarning 7 foizini, global iste'mol xarajatlarining 11 foizini, barcha soliq tushumlarining 5 foizini va global xizmatlar savdosining uchdan bir qismini tashkil qiladi.

Shuningdek, ayrim mamlakatlar tajribasi turizmning iqtisodiyotdagi ustuvor tarmoqlardan biriga aylanganini tasdiqlaydi. Xususan, u yalpi ichki mahsulotni shakllantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi bandligini ta'minlash va tashqi savdo balansini yaxshilashda hal qiluvchi rol o'ynamoqda. Bu esa turizmni nafaqat xizmatlar sohasi, balki kompleks iqtisodiy rivojlanish drayveri sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Bundan tashqari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va global integratsiya jarayonlari ta'sirida turizm eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biriga aylangan. Ushbu jarayon uning boshqa sohalar bilan uzviy bog'liqligini kuchaytirib, iqtisodiyotda multiplikativ ta'sirni yuzaga keltirmoqda.

Prognozlarga ko'ra, turizm istiqbolda ham yuqori sur'atlarda rivojlanib, YaIMdagi ulushini muntazam oshirib boradi. Mutaxassislar XXI asrni "turizm asri" sifatida baholashi ushbu tarmoqning strategik ahamiyatini yanada mustahkamlaydi.

Raqamli ko'rsatkichlar esa ushbu xulosalarni yanada asoslaydi: turizm global yalpi mahsulotning qariyb 10 foizini, investitsiyalarning 7 foizini, iste'mol xarajatlarining 11 foizini va xizmatlar savdosining salmoqli qismini tashkil etadi. Mazkur dalillar turizmning jahon iqtisodiyotidagi yetakchi va tizim hosil qiluvchi tarmoqlardan biri ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, turizm sanoati milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega bo'lgan ustuvor tarmoqlardan biri hisoblanadi. Uning jadal rivojlanishi global iqtisodiy integratsiya jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng qo'llanilishi hamda xizmatlar bozorining kengayishi bilan chambarchas bog'liqdir. Turizm nafaqat iqtisodiy faollikni oshiradi, balki hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishda ham muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur sohaning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, davlat byudjetiga tushumlarning ortishi, xorijiy investitsiyalar oqimining kengayishi va yangi ish o‘rinlarining yaratilishi orqali ifodalanadi. Shu bilan birga, turizm sanoati xizmat ko‘rsatish, transport, savdo va boshqa ko‘plab tarmoqlarning rivojlanishiga turtki berib, milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta‘minlaydi.

Shuningdek, turizmning rivojlanishi hududlarning xalqaro maydondagi imijini mustahkamlash, madaniy almashinuvni kengaytirish va mahalliy resurslardan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Shu bois, milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda turizm sanoatini qo‘llab-quvvatlash, infratuzilmani takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. 1.Абидова, Дильфуза. «Эффективность инноваций, используемых в экологических отелях.» Innovation Science and Technology 1.6 (2025): 179-183.

2. Nurfayziyeva M. Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari //yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2024. – Т. 1. – №.

3. Тойчиевна, Алиева Максбуба и Бехруз Иззатов. «Спортивный туризм и его подвиды, преимущества расширения спортивного туризма.» (2023).

4. Эгамназаров, Хусниддин. «Изучение Направлений Устойчивого Развития Туризма В Узбекистане.» Innovation Science and Technology 1.1 (2025): 28-34.

5. Халимова Ф. Мамлакат туризмни барқарор ривожланиш ҳолати //Архив научных исследований. – 2020. – №. 14.

6. Xalimova F. Qoraqalpog‘iston respublikasi turizmni rivojlantirish va hududning turistik jozibadorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasi //Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2024. – Т. 2. – №. 5

Shohruh MARDONOV,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti o‘qituvchisi,
Komila HIKMATOVA,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti talabasi

O‘ZBEKISTONDA TURIZMNING SO‘NGGI YILLARDAGI DINAMIKASI VA UNING TAHLILI

Annotatsiya. Ushbu maqolada asosan 2020-2025-yillar mobaynida turizm sohasida erishilgan yutuq va kamchiliklarimiz, turizm sektorining rivojlanishi va dinamikasi, Covid-19 pandemiyasining turizmga ta‘siri, kiruvchi turizm va turizmga xizmat ko‘rsatishning bir necha tarmoqlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: integratsiya, turizm eksporti, turistik salohiyat, kiruvchi turizm, chiquvchi turizm, ichki turizm, COVID-19, tendensiya, xizmat defitsiti, infratuzilma.

Аннотация. В данной статье в основном анализируются достижения и недостатки